

Princíp prednosti práva Európskej únie- výhody a nevýhody

ABSTRAKT

Článok sa zaoberá analýzou princípu prednosti práva Európskej únie najmä na základe rozsiahlej judikatúry, ktorú za účelom presadzovania tohto princípu vytvoril Súdny dvor. Analyzujeme výhody jeho extenzívneho výkladu, ale aj nevýhody, ktoré môže so sebou priniesť prílišný aktivizmus zo strany Súdneho dvora.

I. Úvod

Princíp prednosti práva Európskej únie tvorí integrálnu súčasť právneho poriadku Európskej únie (ďalej len „EÚ“ alebo „únia“) a je základným predpokladom pre jednotné a efektívne uplatňovanie práva EÚ v jednotlivých členských štátoch bez rozdielov. Právny systém EÚ funguje na tomto princípe bez toho, aby bol explicitne vyjadrený v zakladajúcich zmluvách európskych spoločností. Je to práve Súdny dvor EÚ, ktorý deklaroval existenciu tohto princípu vo svojej judikatúre a ktorý presadzuje uplatňovanie tohto princípu pri aplikovaní práva EÚ vnútroštátnymi orgánmi členských štátov. Nakoľko je tento princíp súčasťou práva EÚ, prináleží Súdnu dvoru, aby tento princíp definoval a identifikoval prípadné výnimky z tohto princípu, čo sa nie vždy zaobišlo bez výhrad zo strany členských štátov.

II. Výhody

Na základe tohto princípu má právo EÚ v medziach svojej pôsobnosti aplikačnú prednosť pred vnútroštátnym právom v prípade, ak vnútroštátny súd aplikujúci právo v konkrétnej prejednávanej veci zistí rozpor medzi právom EÚ a vnútroštátnym právom. Vnútroštátny súd je povinný prednostne aplikovať právo EÚ za súčasného neaplikovania rozporného vnútroštátneho práva. Nejde tu o nadriadenosť práva EÚ nad vnútroštátnym právom, nakoľko právo EÚ predstavuje len ďalší právny poriadok aplikovateľný na území členského štátu popri vnútroštátnom právnom poriadku. Zároveň k prednostnému aplikovaniu práva EÚ dochádza len v rozsahu pôsobnosti práva EÚ, ktorý je vymedzený v primárnom práve EÚ. Aplikovaním tohto princípu nedochádza k zrušeniu rozporného vnútroštátneho práva, toto

vnútroštátne právo ostáva naďalej v platnosti, len v konkrétnom prípade sa neaplikuje. Právo EÚ nemôže spôsobiť neplatnosť vnútroštátnej právnej normy, pretože táto nie je súčasťou práva EÚ (Bobek, Bříza, Hubková, 2022).

Súdny dvor túto základnú tézu o princípe prednosti práva EÚ postupne rozširoval a dopĺňal vzhľadom na mnohé špecifické otázky aplikácie práva EÚ, ktoré mu vo forme prejudiciálnych otázok predkladali vnútroštátne súdy členských štátov.

Vo veci *Simmenthal* Súdny dvor judikoval, že vnútroštátny súd je povinný plne používať právo EÚ a chrániť práva, ktoré vyplývajú jednotlivcom tak, že ponechá neaplikované rozporné ustanovenia vnútroštátneho práva bez ohľadu na to, či boli prijaté skôr alebo neskôr ako ustanovenia práva EÚ, ktoré má prednostne aplikovať. Vnútroštátny súd má zároveň povinnosť prednostne aplikovať právo EÚ bez toho, aby čakal na zrušenie alebo zmenu rozporného vnútroštátneho práva. Vnútroštátne súdy sú teda povinné vyriešiť rozpor medzi právnymi poriadkami sami a priamo.

V prípade *Kücükdeveci* Súdny dvor konštatoval, že ak je vnútroštátny súd presvedčený o nezlučiteľnosti vnútroštátneho práva s právom EÚ, môže rovno neaplikovať vnútroštátne právo bez toho, aby predkladal prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru, okrem prípadov, kedy povinnosť predložiť prejudiciálnu otázku vyplýva z čl. 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“). Vnútroštátne súdy nižšieho stupňa môžu takto priamo uplatňovať právo EÚ.

Vo veci *Elčinov* Súdny dvor uviedol, že vnútroštátny súd nie je viazaný právnym názorom vnútroštátneho súdu vyššieho stupňa, ak podal nesprávny výklad práva EÚ. V prípade, ak vnútroštátny súd podal prejudiciálnu otázku na Súdny dvor, je v danej veci viazaný výkladom práva EÚ, ktorý v konaní o prejudiciálnych otázkach poskytol Súdny dvor a musí odmietnuť výklad práva EÚ, ktorý je obsiahnutý v právnom názore vnútroštátneho súdu vyššieho stupňa, ak má za to, že takýto výklad je v rozpore s právom únie.

V rozvíjaní princípu prednosti práva únie pokračoval Súdny dvor aj naďalej, keď v prípade *Internationale Handelsgesellschaft* svojím výkladom určil, že platnosť a účinky právneho aktu EÚ nemôžu byť dotknuté námietkou, že je v rozpore so základnými právami zaručenými ústavou členského štátu alebo s jej štrukturálnymi princípmi. Týmto rozhodnutím Súdny dvor zásadne posilnil uplatňovanie práva EÚ na území členských štátov, keď potvrdil, že právo EÚ má prednosť aj pred ústavou, resp. ústavnými normami členských štátov, ak sú v rozpore s právom EÚ. Existujú však názory autorov, podľa ktorých Súdny dvor týmto

rozsudkom nepriznal právu EÚ viac než vyplýva z článku 27 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (Bobek, Bříza, Hubková, 2022). V ďalšom rozsudku vo veci Kreil Súdny dvor uviedol, že aj smernica, t.j. akt sekundárneho práva EÚ môže mať prednosť pred ústavou členského štátu.

Tento princíp v podobe, v akom ho rozvinula judikatúra Súdneho dvora, je nevyhnutným predpokladom pre uplatnenie priameho účinku aktov práva EÚ. Práve vďaka nemu sa môžu jednotlivci dovolávať práv, ktoré im vyplývajú z práva EÚ priamo pred vnútroštátnymi súdmi. Článok 288 ZFEÚ predpokladá priamy účinok nariadení, pričom smernice a rozhodnutia majú priamy účinok len za splnenia ďalších podmienok vyplývajúcich z práva EÚ. Princíp prednosti práva EÚ v spojení s priamym účinkom práva EÚ posilňuje postavenie jednotlivcov pri uplatňovaní ich práv najmä vo vzťahu k členským štátom, čo v konečnom dôsledku vedie k výraznejšiemu presadzovaniu práva EÚ na ich území. Ak by nebolo princípu prednosti práva únie, jednotlivci by sa síce mohli priamo dovolávať svojich práv, ktoré im vyplývajú z právnych aktov únie, avšak členské štáty by mohli tieto akty zaradiť na podústavnú resp. podzákonnú úroveň, čím by došlo k oslabeniu presadzovania práva EÚ v jednotlivých členských štátoch.

Výhodou z pohľadu presadzovania záujmov únie je fakt, že len Súdny dvor v konečnom dôsledku svojím výkladom rozhoduje o rozsahu a obsahu princípu prednosti práva EÚ, čo zároveň umožňuje len jemu samému rozhodnúť o obmedzení rozsahu tohto princípu, resp. o výnimkách z uplatňovania tohto princípu, ktoré nachádza v práve EÚ.

Jednou z takýchto výnimiek uplatňovania princípu prednosti práva EÚ predstavuje článok 351 ZFEÚ, podľa ktorého medzinárodné záväzky členských štátov, ktoré vznikli pred pristúpením do EÚ, nie sú právom EÚ dotknuté. Právo EÚ sa prednostne neaplikuje v prípadoch, v ktorých členský štát vykonáva svoje medzinárodné záväzky voči tretím štátom a to aj v prípade, že by takého konanie malo byť v rozpore s právom EÚ.

Aj pri uplatňovaní tohto článku sa Súdny dvor riadil reštriktívnym výkladom, keď najprv vo veci T. Port GmbH & Co. uviedol, že tento článok sa vzťahuje len na medzinárodné zmluvy, ktoré nadobudli platnosť pred pristúpením členského štátu k EÚ. Neskôr vo veci Kadi Súdny dvor ešte viac zúžil uplatnenie tejto výnimky z princípu prednosti práva EÚ, keď judikoval, že výnimku podľa článku 351 ZFEÚ nemožno použiť na tie medzinárodné záväzky členských štátov, ktoré by svojou povahou porušovali základné zásady právneho poriadku EÚ, najmä základné zásady slobody, demokracie a rešpektu k ľudským právam a základným

slobodám. Vnútroštátne súdy na základe tohto rozsudku majú prednostne uplatniť právo EÚ aj v prípadoch, kedy členské štáty vykonávajú medzinárodné záväzky, ktoré vznikli pred vstupom členského štátu do EÚ, ak porušujú základné zásady práva EÚ. Súdny dvor sa týmto snaží chrániť základné zásady práva EÚ pred ich narušením zo strany medzinárodných záväzkov členských štátov.

Zaujímavou je tiež judikatúra Súdneho dvora vo veciach *Winner Wetten* a *Association France Nature Environnement*, ktorá umožňuje vnútroštátnym súdom dočasne aplikovať nesúladnú vnútroštátnu úpravu pred právom EÚ, ak si to z naliehavých dôvodov vyžaduje zachovanie princípu právnej istoty, najmä v prípadoch, kedy by rozhodnutím súdu o nesúlade vnútroštátnej právnej normy s právom EÚ a následne neuplatnením tejto vnútroštátnej normy, vznikla vo vnútroštátnom právnom poriadku medzera, ktorá by mohla mať vplyv napr. na úroveň ochrany životného prostredia. Vnútroštátny súd je však v zásade povinný položiť v takejto veci prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru a len Súdny dvor môže rozhodnúť o dočasnom aplikovaní vnútroštátnej úpravy pred právom EÚ, inak by pochopiteľne bolo ohrozené jednotné uplatňovanie práva EÚ v členských štátoch. Súdny dvor si túto právomoc analogicky odvodil z článku 263 ZFEÚ, na základe ktorého môže dočasne zachovať účinky právnych aktov EÚ, ktoré zrušil alebo vyhlásil za neplatné.

III. Nevýhody

Snaha Súdneho dvora zabezpečiť prostredníctvom svojej judikatúry široké a jednotné uplatňovanie práva EÚ na území členských štátov neostala bez povšimnutia zo strany najvyšších súdov, resp. ústavných súdov členských štátov. Vrcholné vnútroštátne súdy vo väčšine prípadov fakticky akceptovali, že právo EÚ má mať vnútroštátnu aplikačnú prednosť za podmienok, ktoré si samo stanovilo. To, čo nebolo akceptované, bolo dogmatické a skôr kruhové odôvodnenie, prečo má mať právo EÚ prednosť pred právnymi poriadkami členských štátov (Bobek, Bříza, Hubková, 2022).

Nemecký Spolkový ústavný súd vo svojej judikatúre poukázal na to, že tak, ako Súdny dvor chráni základné princípy práva EÚ, tak nemecký Spolkový ústavný súd chráni základné princípy ústavného práva a v prípade, ak dospeje k záveru, že na úrovni EÚ nie je zabezpečená ochrana základných práv a slobôd na takej úrovni, ako je garantovaná nemeckou ústavou, právo EÚ bude musieť byť podriadené vnútroštátnemu prieskumu podľa štandardov ochrany základných práv a slobôd garantovaných nemeckou ústavou.

Nemecký Spolkový ústavný súd ďalej vo svojej judikatúre namietať extenzívny teleologický výklad noriem práva EÚ a doktrínu implikovaných právomocí, ktorú vo svojej súdnej praxi rozvinul Súdny dvor. Podľa nemeckého ústavného súdu je potrebné aj s ohľadom na Zmluvu o Európskej únii (ďalej len „ZEÚ“) rozlišovať medzi dotváraním práva EÚ zapĺňaním medzier a vytváraním nového práva. Tvorba nového práva znamená podľa ústavného súdu zmenu zakladajúcich zmlúv, ktoré však môžu meniť len členské štáty a nie inštitúcie EÚ, medzi ktoré patrí aj Súdny dvor. Nemecký ústavný súd sa preto vo svojej judikatúre vyslovil, že akt práva EÚ, ktorý nebude prijatý na základe výslovného zmocnenia plynúceho zo zakladajúcich zmlúv, je tzv. aktom ultra vires, ktorý ide nad rámec právomocí zverených inštitúciám EÚ a ktorý nebude na území Nemecka právne záväzný. Podmienkou však je, aby nemecký ústavný súd takýto právny akt EÚ, ktorým môže byť aj rozsudok Súdneho dvora, vyhlásil vo svojom náleze za akt ultra vires.

Doktrínu aktov ultra vires rozpracovanú nemeckým ústavným súdom postupne prevzali ústavné súdy iných členských štátov. Bol to až Ústavný súd Českej republiky, ktorý ako prvý prehlásil rozsudok Súdneho dvora za akt ultra vires a teda za akt neaplikovateľný na území Českej republiky. Následne to boli dánsky najvyšší súd a nemecký ústavný súd, ktoré vyhlásili rozsudky Súdneho dvora za akty ultra vires, ale až po tom, čo predložili Súdnemu dvoru prejudiciálne otázky týkajúce sa výkladu práva EÚ.

Ďalšou diskutovanou témou je otázka výkladu článku 4 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii, podľa ktorého je EÚ povinná rešpektovať národnú identitu členských štátov obsiahnutú v ich základných politických a ústavných systémoch vrátane regionálnych a miestnych samospráv. Zároveň je povinná rešpektovať ich základné štátne funkcie ako zabezpečenie územnej celistvosti štátu alebo udržiavanie verejného poriadku a národnej bezpečnosti.

Tento článok sa na prvý pohľad môže javiť ako výnimka z princípu prednosti práva únie, avšak aj tu, nakoľko ide o ustanovenie práva EÚ, jej záväzný výklad podáva Súdny dvor, ktorý sa k výkladu tohto článku postavil opäť reštriktívne v záujme zabezpečenia čo najširšieho uplatnenia práva EÚ. Súdny dvor pod pojmom identita členských štátov rozumie najmä jazykovú rozmanitosť alebo republikánske štátne zriadenie.

Definovanie národnej identity pri aplikovaní práva EÚ je preto výlučne v rukách Súdneho dvora a záleží len na ňom, ako tento pojem vyloží v konkrétnom prípade a v konečnom dôsledku rozhodne, či ponechá prednostné uplatnenie práva EÚ alebo pripustí výnimku z prednostného uplatňovania práva EÚ. Akákoľvek jednostranná derogácia práva EÚ

zo strany členských štátov alebo ich súdov z dôvodu rešpektovania ich národnej identity, by bola porušením práva EÚ (Arnull, Chalmers, 2015).

Príkladom je rozsudok v prípade Coman, v ktorom sa Súdny dvor musel vysporiadať s pripomienkami vlád Rumunska a Lotyšska, ktoré namietali, že odmietnutie udelenia povolenia na pobyt osobe rovnakého pohlavia, s ktorou uzavrel občan únie manželstvo v inom členskom štáte, ktorého právny poriadok uzavretie takýchto manželstiev pripúšťa, predstavuje obmedzenie práva na pohyb a pobyt podľa článku 21 Zmluvy o EÚ, ktoré je legitímne založené na dôvodoch vzťahujúcich sa na verejný poriadok a národnú identitu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ. Súdny dvor pripomenul, že pojem verejný poriadok sa má na účely odôvodnenia odchýlky od základnej slobody chápať striktné v tom zmysle, že jeho rozsah nemôže určiť jednostranne každý členský štát bez kontroly zo strany inštitúcií Európskej únie. Z toho vyplýva, že na verejný poriadok sa možno odvolávať len vtedy, ak existuje skutočné a dostatočne závažné ohrozenie jedného zo základných záujmov spoločnosti. Súdny dvor skonštatoval, že povinnosť členského štátu uznať manželstvá osôb rovnakého pohlavia uzavreté v inom členskom štáte v súlade s právom tohto štátu, len na účely priznania odvodeného práva na pobyt štátnemu príslušníkovi tretieho štátu, sa nedotýka inštitúcie manželstva v tomto členskom štáte, ktorá je definovaná jeho vnútroštátnym právom. Takáto povinnosť uznania len na účely priznania odvodeného práva na pobyt štátnemu príslušníkovi tretieho štátu neporušuje národnú identitu ani neohrozuje verejný poriadok dotknutého členského štátu.

Súdny dvor dal týmto najavo členským štátom, že výklad pojmov národná identita a verejný poriadok patrí pri aplikovaní práva EÚ do jeho právomocí, aj keď sa tieto pojmy úzko dotýkajú členských štátov. Vo vyššie uvedenom prípade Súdny dvor uprednostnil uplatňovanie práv jednotlivcov, ktoré im vyplývajú z práva EÚ pred záujmami členských štátov.

Vo veci Privacy International Súdny dvor vyhlásil, že je v rozpore so smernicou taká vnútroštátna právna úprava, ktorá umožňuje štátnemu orgánu na účely ochrany národnej bezpečnosti uložiť poskytovateľom elektronických komunikačných služieb povinnosť vyžadujúcu všeobecné a nediferencované odovzdávanie údajov o prenose dát a polohe bezpečnostným a spravodajským službám. Odôvodňoval to najmä tým, že význam cieľa ochrany národnej bezpečnosti v spojení s článkom 4 ods. 2 ZEÚ presahuje význam cieľov uvedených v smernici, ktorá bola predmetom výkladu. Išlo najmä o ciele boja proti trestnej činnosti vo všeobecnosti a ochrany verejnej bezpečnosti. Na druhej strane pripustil, že cieľ ochrany národnej bezpečnosti môže, pokiaľ sú splnené ostatné požiadavky stanovené

v článku 52 ods. 1 Charty, odôvodniť opatrenia, ktoré zasahujú do základných práv závažnejšie než tie, ktoré by mohli byť odôvodnené vyššie uvedenými cieľmi. To však nebol tento prípad.

Na uvedené rozhodnutie Súdneho dvora reagovala Štátna rada vo Francúzsku, ktorá uviedla, že ústavné požiadavky na ochranu základných záujmov národa, predchádzanie porušovaniu verejného poriadku a boj proti terorizmu nepožívajú v práve EÚ ochranu rovnocennú tej, ktorú zaručuje francúzska ústava. Štátna rada preto musí zabezpečiť, aby obmedzenia uložené rozsudkom Súdneho dvora neohrozili tieto ústavné požiadavky. Zároveň s ohľadom na argumentáciu Súdneho dvora uviedla, že všeobecné uchovávanie údajov, ktoré prevádzkovateľom v súčasnosti ukladá francúzske právo, je v skutočnosti odôvodnené ohrozením národnej bezpečnosti, ako to vyžaduje Súdny dvor. Zároveň dodala, že všeobecná povinnosť uchovávať údaje na iné účely, ako sú účely národnej bezpečnosti, najmä na stíhanie trestných činov, je v rozpore s francúzskym právom. Štátna rada týmto rozhodnutím odmietla argumentáciu Súdneho dvora ohľadom národnej bezpečnosti a v záujme aplikovania ústavného príkazu ochrany národnej bezpečnosti prijala takéto rozhodnutie.

V konaní proti Poľskej republike Súdny dvor podal výklad článku 19 ods. 1 ZEÚ a konštatoval, že Poľská republika si tým, že stanovila uplatnenie opatrenia na zníženie veku odchodu do dôchodku sudcov najvyššieho súdu aj na sudcov aktívne vykonávajúcich svoju funkciu, ktorí boli na tento súd vymenovaní pred 3. aprílom 2018, ako aj tým, že predĺženie aktívneho výkonu funkcie sudcov uvedeného súdu po dovŕšení novo upraveného dôchodkového veku zverila do diskrečnej právomoci prezidenta republiky, nespĺnila povinnosti, ktoré jej vyplývajú z článku 19 ods. 1 druhého pododseku ZEÚ.

Poľský ústavný súd vo svojom rozhodnutí uviedol, že výklad článku 19 ZEÚ tak, ako ho podal Súdny dvor, je v rozpore s poľskou ústavou, pretože rozširuje právomoc Súdneho dvora na otázky týkajúce sa systému a organizácie súdnictva, ktoré patria do zvrchovaných právomocí Poľska. Poľský ústavný súd tiež zdôraznil, že rešpektuje výlučnú jurisdikciu Súdneho dvora v oblasti práva EÚ, avšak nakoľko sa ZFEÚ a ZEÚ ako medzinárodné zmluvy ratifikované Poľskom nachádzajú v poľskom právnom poriadku pred zákonmi, ale nie pred ústavou, musia byť tieto zmluvy ako aj akty prijaté na ich základe v súlade s poľskou ústavou a preto poľský ústavný súd má právomoc preskúmať súlad týchto aktov s poľskou ústavou. Poľský ústavný súd rešpektuje právomoc Súdneho dvora podávať výklad právnych aktov EÚ, avšak len poľský ústavný súd má posledné slovo pokiaľ ide o súlad týchto aktov s ústavou a preto okrem iného prehlásil článok 19 ods. 1 ZEÚ za nezlučiteľný s poľskou ústavou.

IV. Záver

Je nepochybné, že princíp prednosti práva EÚ tvorí integrálnu súčasť právneho poriadku EÚ. Bez aplikácie tohto princípu by nebolo možné zabezpečiť jednotný výklad a uplatňovanie práva EÚ na území členských štátov. Výraznou mierou v presadzovaní tohto princípu prispel Súdny dvor, ktorý ako jediný v konečnom dôsledku definuje jeho obsah a rozsah. Je pochopiteľné, že v záujme zabezpečenia čo najefektívnejšieho uplatňovania práva EÚ, sa Súdny dvor snaží vykladať tento princíp čo najextenzívnejšie a výnimky z tohto princípu predpokladané primárnym právom EÚ čo najreštriktívnejšie. Z analyzovaných prípadov vyplýva, že prílišný aktivizmus zo strany Súdneho dvora môže naraziť na limity mimo práva EÚ, ktorými sú ústavy členských štátov a následne rozhodnutia ústavných súdov, ktorými sa ústavné súdy snažia chrániť a presadzovať záujmy chránené ústavami členských štátov v oblastiach, ktoré považujú pre svoje fungovanie za nedotknuteľné. Vzniku právnych sporov medzi Súdny dvorom a ústavnými súdmi členských štátov sa preto nemožno vždy vyhnúť, avšak aj prípade, ak k takému sporu dôjde, mali by obe strany viesť vzájomný a otvorený dialóg za účelom jeho vyriešenia tak, ako to vyplýva z princípu lojálnej spolupráce zakotvenom v práve EÚ.

Zoznam použitých zdrojov

Knižné zdroje

ARNULL, A., CHALMERS, D., *The Oxford Handbook of European Union Law*. New York: Oxford University Press, 2015. 1051 s. ISBN 978-0-19-964544-2.

BOBEK, M., BŘÍZA, P., HUBKOVÁ, P. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2022. 593 s. ISBN 978-80-7400-896-2.

CHRENŠŤ, J., NESVADBA, A., *Právo Európskej únie*, 1. vydanie, Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. 338 s. ISBN 978-80-8054-867-4.

Právne predpisy

Charta základných práv Európskej únie (Ú. v. ES C 202, 7.6.2016)

Zmluva o Európskej únii (Ú. v. ES C 202, 7.6.2016)

Zmluva o fungovaní Európskej únie v platnom znení (Ú. v. ES C 202, 7.6.2016)

Rozsudky Súdneho dvora

Rozsudok z 11. januára 2000, Kreil, C-285/98, EU:C:2000:2.

Rozsudok z 19. januára 2010, Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21.

Rozsudok z 28. júla 2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603.

Rozsudok z 5. júna 2018, Coman, C-673/16, EU:C:2018:385.

Rozsudok z 24. júna 2019, Komisia proti Poľsku, C-619/18, EU:C:2019:531.

Rozsudok z 10. marca 1998, T. Port GmbH & Co., C-364/95 a C-365/95, EU:C:1998:95.

Rozsudok z 9. marca 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49.

Rozsudok z 5. októbra 2010, Elčinov, C-173/09, EU:C:2010:581.

Rozsudok z 3. septembra 2008, Kadi, C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461.

Rozsudok z 8. septembra 2010, Winner Wetten, C-409/06, EU:C:2010:503.

Rozsudok zo 17. decembra 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, EU:C:1970:114.

Rozsudok zo 6. októbra 2020, Privacy International, C-623/17, EU:C:2020:790.

Rozsudky ústavných súdov členských štátov

Rozhodnutie Štátnej rady Francúzskej republiky z 21. apríla 2021, n. 393099

Rozsudok Spolkového ústavného súdu Nemecka (*Bundesverfassungsgericht*) z 30.júna 2009 vo veci Gauweiler, Die Linke v Act of Approval of the Lisbon Treaty (“Lisabonská zmluva”), 2 BvE 2/08.

Rozsudok Spolkového ústavného súdu Nemecka (*Bundesverfassungsgericht*) z 12.októbra 1993 vo veci Brunner v European Union Treaty („Maastrichtská zmluva“), 2 BvG 2134/92 a 2159/92.

Rozsudok Spolkového ústavného súdu Nemecka (*Bundesverfassungsgericht*) z 29.mája 1974 vo veci Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr – und Vorratstelle für Getreide und Futtermittel („Solange I“), 2 BvG 52/71.

Rozsudok Ústavného súdu Poľskej republiky zo 7. októbra 2021, sp. zn. K3/21

Internetové zdroje

Assessment of the conformity to the Polish Constitution of selected provisions of the Treaty on European Union [online]. [cit. 2024-09-12]. Dostupné na internete:

< <https://trybunal.gov.pl/en/news/press-releases/after-the-hearing/art/11664-ocena-zgodnosci-z-konstytucja-rp-wybranych-przepisow-traktatu-o-unii-europejskiej>>.

Primacy, identity and ultra vires: forging the Union through the law without foregoing the rule of law [online]. [cit. 2024-09-12]. Dostupné na internete:

<<https://geopolitique.eu/en/articles/primacy-identity-and-ultra-vires-forging-the-union-through-the-law-without-foregoing-the-rule-of-law/>>.

Connection data: the Council of State conciliates the implementation of European Union law and the effectiveness of the fight against terrorism and crime [online]. [cit. 2024-09-12].

Dostupné na internete:

<<https://www.conseil-etat.fr/en/news/connection-data-the-council-of-state-conciliates-the-implementation-of-european-union-law-and-the-effectiveness-of-the-fight-against-terrorism-and>>.